

Iz roda v rod duh išče pot

V vsakem kraju in času se vedno znova pojavljajo izjemni ljudje, ki s posebnim čutom za kulturno izročilo postanejo skrbni varuhi in zbiratelji narodnega blaga. V primeru zbranih pesmi z Radiš in iz okolice Radiš izstopa nekaj oseb, ki so veliko prispevale k temu, da se je v tem kraju ohranilo ogromno ljudskega izročila: Marija Ogris, Tavarjeva z Radiš, je zapustila rokopisno pesmarico narodnih cerkvenih pesmi; Jurij Drobivnik iz Habra pri Medgorjah je leta 1909 zapel Oskarju Devu 90 (!) pesmi; profesor Jakob Wang, zbiratelj ljudskih pesmi iz Podkrnosa, Žrelca, Medgorij, Podgrada in drugih krajev Koroške in iz Slovenije, je zapustil dva rokopisna zvezka; prof. Janez Scheinigg iz Borovelj je med drugimi zapisal tudi pesmi z Radiš, Medgorij, Podkrnosa in Žrelca; Elizabeta Kordasch iz Habra pri Medgorjah je stare nabožne pesmi zapela na trak Francetu Ciganu; Matija Majar Ziljski je v svoji pesmarici objavil pesmi, ki so se ohranile tudi na Radišah; France Cigan je zbiral, snemal in zapisoval pesmi ndr. tudi v Medgorjah. Med člani te verige ljudi imajo svoje mesto radiški kulturniki, zborovodje, pevci in pevke vseh generacij, ki so ohranjali posvetne, nabožne in koledniške pesmi. V to verigo je leta 1963 vstopil prof. Egi Gašperšič iz Kroke, ki ima z Radišami in Radišani od takrat nepretrgane stike. Kdo bi dvomil, da je on najbolj primerna oseba za urejanje pevskega gradiva, ki ga je v zadnjih letih zbral Nužej Tolmaier za pričujočo zbirko. Nužej Tolmaier je črpal iz zgoraj omenjenih virov, dodal še to, kar je sam zbral in posnel, Egi Gašperšič je transkribiral, sodelavke SNI Urban Jarnik pa so uredile besedila.

Tudi Nužej Tolmaier sodi med izjemne osebnosti Radiš. Kot tajnik Krščanske kulturne zveze je skoraj štiri desetletja zaznamoval kulturno življenje koroških Slovencev in iskal vedno nove poti in ljudi za sodelovanje na vseh področjih, tako tudi na glasbenem. Vedno je poudarjal, da moramo biti povezani z glasbeniki vseslovenskega prostora in se zgledovati po njih, da naj zbori segajo tudi po njihovi literaturi in ne zamudijo napredka in novosti na tem področju. Hkrati je bil vedno povezan z društveniki na podeželju in znal ceniti njihovo neprecenljivo delo za kulturo v pogojih, ki so bili od kraja do kraja različni. Veselil se je uspehov zborov na mednarodnih tekmovanjih, ceniti pa je znal tudi delo vsake majhne skupine, ki je ohranjala ljudsko pevsko izročilo. Zavedal se je, da je treba to izročilo ohranjati s tem, da se zbira in objavlja v zbirkah in je tako dostopno naslednjim rodovom. Njegov izredni dar za komunikacijo in široki krog poznanstev sta mu bila v pomoč, ko je zbiral pri ljudeh, na podstrešjih, korih, v zasebnih in javnih arhivih notno gradivo kar nekaj koroških slovenskih mojstrov, bodisi besednih bodisi glasbenih. Veliko se je našlo tudi v zapuščinah.

Dejstvo je, da bi ogromno pesmi šlo v pozabo, če jih Nužej Tolmaier ne bi bil poiskal in zbral ter jih Krščanska kulturna zveza ne bi izdala.

Tako je pri Krščanski kulturni zvezi v teku let nastalo veliko število glasbenih zbirk (glej seznam spodaj).

Vse to je Nužej Tolmaierju uspelo poleg vsega rednega dela. Njegovi sodelavci smo ugotavljali, da se je v zadnjih letih svojega aktivnega delovanja zmeraj bolj posvečal temu področju, ker je v njem videl eno od nalog osrednje kulturne organizacije. Na to, česar sam ni dokončal v času kot tajnik KKZ, je vedno znova opozarjal ter prosil, da nadaljujemo in končamo njegovi nasledniki.

Ko je leta 2004 šel v zasluženi pokoj, nas je še naprej spremljal pri tem delu in nas močno podpiral. V njem pa je začela rasti in dozorevati tudi želja, da bi zbral pesmi z Radiš in iz okolice, ker je odkrival, koliko ljudskega izročila je skritega v domačem kraju in v sosednjih vaseh. Vse izkušnje iz let zbiranja pesmi in priprav publikacij, dobri stiki do domačih in tujih glasbenikov in njegov dostop do ljudi so mu prišli prav pri tem obširnem delu in gotovo si prej sam ni predstavljal, koliko pesmi bo našel. Preteklo je kar nekaj let, večkrat je moral tudi potrpeti, ker pri Krščanski kulturni zvezi in Slovenskem narodopisnem inštitutu Urban Jarnik še ni prišel na vrsto »njegov« projekt. Ko je leta 2012 praznoval 70-letnico, je bilo naše darilo njemu za okrogli rojstni dan obljuba, da ima vso našo pomoč in podporo pri izdaji pesmarice, ker smo čutili, da mu je to srčna zadeva. Vsaka dobra stvar potrebuje svoj čas in svoj izid je dočkala tudi zbirka *Tiha zemlja – pesemsko izročilo z Radiš in iz okolice*. O njej lahko brez pretiravanja rečemo, da je diplomska naloga, za katero Nužej Tolmaier ne bo dobil akademskega naziva, a vsi vemo, da je neprecenljiv dokument za Radiše in okolico. Nužej Tolmaier je z vztrajnim delom zbral v enoto vse, kar je našel v arhivih in zbirkah ter dodal pesmi, ki jih je posnel in rešil pozabe tik pred zdajci. Med njimi je namreč kar nekaj takih, ki so mu jih zapeli starejši informanti na Radišah in v okolici, ki jih še znajo, za njimi pa nihče več.

Pesmi so si poiskale pot iz roda v rod in želimo si, da bi zdaj, ko so zbrane v knjigi, po njih segli tudi sodobni glasbeniki in pevci. Nužej Tolmaierju gredo pristrčna zahvala in iskrene čestitke, da je s to zbirko verigi zbiralcev in ohranjevalcev ljudske kulture na Radišah in v okolici Radiš dodal še en bistven in močan člen, ki bo ostal poseben biser v zakladnici pevske kulture.

Zalka Kelih-Olip, tajnica Krščanske kulturne zveze